

לחנוכה - ברכת שעשה ניסים על איזה נס היא נאמרת?

פרשת מקץ צדיק [י] אלו

והנה בספר קדושת לוי (דרוש לחנוכה) דקדק למה בחנוכה ובפורים מברכין שעשה נסים ואין מברכין ברכה זו בפסח שנעשה בו גם כן נס. אכן יש הפרש בין נסי מצרים לנסי חנוכה ופורים דכל נסי מצרים היה חוץ לדרך הטבע והיה שינוי סדרי בראשית ממש בכל העשר מכות וגם מה שבאו רק על המצריים ולא על ישראל שמצד הטבע כשבאה מכה בעולם נוגע לכל. ובכאן הופרשו ישראל לגמרי ובפרט במכת בכורות שברגע אחד מתו בדקדוק רק מי שהיה בכור מצרי. וכמו כן בקריעת ים סוף שהיה מפורש השתנות סדרי בראשית לעשות מן ים יבשה. וזה רק לישראל ותיכף כשבאו המצרים בתוכו שבו המים ונטבעו בתוכו שאז הודו כל האומות על הנס כמו שנאמר (שמות ט"ו, י"ד) שמעו עמים ירגזון. ורחב אמרה כי שמענו את אשר הוביש וגו', ומצד ישראל לא היה שום מעשה בענין זה. ונסים הללו היה רק מצד התגלות עתיקא כי באמת לא היו ישראל אז כראוי, כי במצרים היו משוקעים בקליפת מצרים

כעובר בבטן אמו וכמו שאמרו (שחר טוב תהלים קי"ד) על פסוק (דברים ד', ל"ד) גוי מקרב גוי ובאם היו מתעכבים עוד חס ושלום לא היה אפשר להוציאם משם. וכמו כן בים היה גם כן הקטרוג מה נשתנו אלו מאלו (וזהו ח"ב ק"ע:) ורק מצד התגלות עתיקא קדישא שנתגלה שעל כל פנים ישראל מבוררים ומדובקים בהשורש ועל ידי זה לבד היה הישועה. ונסים כאלה בשידוד הטבע הם רק כשאננם ראויים מצד מדת המשפט לישועה. ושם אלהים הוא שם מדת הדין הוא בגימטריא הטבע כידוע והישועה שמצד מדת הדין הוא ישועה מלובשת בדרך הטבע. ועל כן אמרו (שבת נ"ג:) באותו שנפתחו לו דדין כאשר והניק את בנו כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית דאם לא היה גרוע היה ה' יתברך מושיעו בדרך הטבע שיומין לו שיוכל לשכור מינקת ומה שהוצרך לנס בשינוי טבע הוא רק מצד שהוא גרוע ולא היה מדת הדין מסכים.

אגרות הראיה

נעשה להודיע סגולת רוח הקודש השורה בישראל, שהוא מקיים את התמריזות ואינו תלוי בה. וזה אין בכח שום רוח ותרבות של חול, ע"כ אע"פ שהתיקון הרצוי הוא שהתוכן התמרי, שהוא הכלי להאופי הרוחני, יהי בהידור ושלמות, אבל בכ"ז כשגלי צרות משברים את הצד החמרי שבישראל נשאר רוחו חי, ואור ד' יקימהו לעד וישוב ופרח בכל ערכיו. ואז היה הדבר כן, במצב של עניות חמרית נשארה האומה אבל בעושר רוחני, ע"כ עמד טעמה ונמשכה שלשלת קיומה ואור קדשה כהיום הזה, שעומדת לתחיה עליונה ומושלמת. ע"כ לא נעשה נס על הכלי המנורה, ונסתפקו בשל ברזל מחופה בעץ או עץ, כיון שכשר עכ"פ בדיעבד, אבל בנוגע לעצם המכוון נגד הרוח הפנימיות, התוך, השמן, נעשו ניסים כדי שיהיה בתכלית ההידור. ולפ"ד יש כאן שני הידורים, הידור של טהרה, שהרי ה' כשר גם בטומאה, שהיתה נדחית או ניתרת, והידור של שמן זית, שזה נעשה ביום ראשון. והוא מרמז על טהרת הרוח בישראל בלא ירידה של טומאת ע"ז ואבזרהא, בכללות האיכות, ולא במידה של תערובת עם סיגים מילדי נכר אפילו כשיהי' היסוד מעולה, הטהרה מרומזת בהידור הטהרה, והנקיות מתערובת נרמזה בנס היום הראשון, שכל הפך נעשה ע"י זה שמן זית, שהוא מצוין ע"פ הירושלמי (כלאים פ"א ה"א) במה שאינו מקבל הרכבה. ע"כ יש לנו במצוה חביבה זו שתי מדות של הידור, מהדרין ומהדרין מן המהדרין. איכות הקדושה היא מקור הברכה שמוספת והולכת, אור זרוע לצדיק שעושה פירות ופירי פירות, והנקיות מן הסיגים, גם באופן שלא יפגמו את האיכות מתגלה בהנפשיות, האישית, שאין גם אחד מהנכללים בשם ישראל שלא יהי' אור הקודש נאחו בו. ע"כ מהדרין מדליקין נר איש ואיש, לכל אחד ואחד, ולמהדרין מן המהדרין מוסיף והולך בקודש, שממילא פותח והולך היחס המחשיך הבא מצד הצללים של אוה"ע, וזהו טעמא דב"ש נגד פרי החג. מצאתי לנכון להעירך בדברי אגדה הללו, אע"פ שכבר עברו עלינו ב"ה ימי החנוכה לשלוי וכשיגיעוך הדברים ירחק הזמן עוד יותר, מ"מ הדבר הנאמר בעתו מביא את תועדתו עמו גם אם יתמהמה.

בעניני דיומא בהארת קדושת חנוכה, דרשתי ביסוד הנס של היום הראשון, שהיה מהשארית מעט השמן כד' הט"ו, שזה לא הי' מאי אפשרות של נס על לא דבר, כי זה נאמר רק בענין נס שע"פ נביא, שעכ"פ מוגבל הוא מצד של השליחות ע"י כח בשר ודם, אבל בנס שנעשה בלא גורת נביא רק מרעותא עילאה היד ד' תקצר לחדש יש מאין, אמנם עיקרא דמילתא הוא מפני המצוה של שמן זית, שאם הי' כל השמן כלה, ונתחדשה בריאה, אין זה בכלל שמן זית, ושיטת רש"י מנחות ס"ט בחיטים שירדו בעבים, שלא ע"י נס כד' התוס' שם, היא משום דע"י נס בריאה אחרת היא ואינם בכלל חטים כלל, ולא צריך קרא דמושבותיכם למעטם, דהו קטניות ושאר מינים, וה"נ אין זה שמן זית, והיה הכרח להשאיר מעט, וע"כ היה הנס גם ביום ראשון וגם לקביעות שמונה ימים, אמנם הגרע"ק איגר ז"ל העיר ע"ד הש"ס במה מדליקין דף כ"א שמנים ופתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן במקדש, דמאי שייך שמנים לשון רבים, הא שמן זית זך כתיב בעינין, ונראה לע"ד שכשם שאמרו מנחות כ"ח דזהב אינו מעכב במנורה, משום דכיון דכתיב ג"כ גביעים כפתורים ופרחים דרשינן באה זהב באה גביעים כפתורים ופרחים, אינה באה זהב אינה באה גביעים כפתורים ופרחים, ה"נ יש לדרוש באה שמן זית באה זך כתיב, אינה באה שמן זית אינה באה זך כתיב, ונמצא שבדיעבד או כשאין להם שמן זית גם שאר שמנים כשרים, אבל אותם שאין מדליקים בהם בשבת גם בדיעבד פסולים, ולפ"ז נעשה הנס ביום הראשון בשביל הידור מצוה, דגם אם הי' כלה כל השמן והי' נמצא מחדש בנס גמור, אע"ג דאינו שמן זית, מ"מ שמן הוא, כיון שראוי להדלקת והווי כשאר שמנים הנמשכים אחרי הפתילה, וזה אינו דוחק שנעשה הנס בשביל הידור מצוה, דבלא"ה כתבו המפרשים שנעשה הנס בשביל הידור, דטומאה דחוי' או הותרה בציבור, אלא להודיע חבתם, אלא שיש להתעורר למה נעשה הנס בשמן בשביל הידור ובמנורה לא נעשה להם נס, שתמצא בשביל הידור, שהרי אמרי' התם דמלכי בית השמונאי עשו אותה משפודין של ברזל, ולחד מ"ד מעץ, אמנם יסוד הנס דחנוכה

הראיה על פסוק (דברים ד', ל"ד) גוי מקרב גוי ובאם היו מתעכבים עוד חס ושלום לא היה אפשר להוציאם משם. וכמו כן בים היה גם כן הקטרוג מה נשתנו אלו מאלו (וזהו ח"ב ק"ע:) ורק מצד התגלות עתיקא קדישא שנתגלה שעל כל פנים ישראל מבוררים ומדובקים בהשורש ועל ידי זה לבד היה הישועה. ונסים כאלה בשידוד הטבע הם רק כשאננם ראויים מצד מדת המשפט לישועה. ושם אלהים הוא שם מדת הדין הוא בגימטריא הטבע כידוע והישועה שמצד מדת הדין הוא ישועה מלובשת בדרך הטבע. ועל כן אמרו (שבת נ"ג:) באותו שנפתחו לו דדין כאשר והניק את בנו כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית דאם לא היה גרוע היה ה' יתברך מושיעו בדרך הטבע שיומין לו שיוכל לשכור מינקת ומה שהוצרך לנס בשינוי טבע הוא רק מצד שהוא גרוע ולא היה מדת הדין מסכים.